

MAGYARORSZÁGI FIATALOK FIZETETT ÉS ÖNKÉNTES MUNKAVÁLLALÁSA A KULTURÁLIS, AZ ANYAGI ÉS A KAPCSOLATI TŐKÉJÜK TÜKRÉBEN

FÉNYES HAJNALKA¹ – MOHÁCSI MÁRTA²

DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2023.3.31-54>

Absztrakt

Tanulmányunk fő kutatási kérdése, hogy milyen összefüggések mutathatók ki a fiatalok társadalmi háttere és fizetett, valamint önkéntes munkavégzése között. A fiatalok társadalmi háttérét, Bourdieu nyomán, a három tőkefajtaival operacionalizáltuk. Kulturális erőforrásaikat a kérdezett és szülei iskolai végzettségével, valamint a fiatal magaskultúra-fogyasztásából képzett indexszel mértük. Vizsgáltuk továbbá a demográfiai háttérben lévő különbségeket a kérdezett neme és kora szerint. Markos nyomán teszteltük azt a hipotézist, hogy az önkéntes fiatalok társadalmi-gazdasági háttere kedvezőbb, és inkább azok a fiatalok kénytelenek fizetett munkát vállalni, akik kedvezőtlenebb társadalmi-gazdasági háttérrel rendelkeznek. Kocsis alapján azt vizsgáltuk meg, hogy vajon a fizetett munkát végzők szüleinek csak az intézményesült kulturális tőkéje alacsonyabb-e, vagy az anyagi háttérük is kedvezőtlenebb. A nemzetközi- és hazai szakirodalom szerint, egyfelől egyre több fiatal végez fizetett munkát tanulmányai mellett, másfelől önkéntes munkavégzésük aránya is emelkedik a közép- és kelet-európai térségben. Másodadatelemzésünk a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 alapján készült, ahol 15-29 éves magyarországi fiatalok alkották a 2000 fős reprezentatív mintát. Logisztikus regressziós eredményeink szerint tanulás mellett fizetett munkát inkább a férfiak és az idősebbek, míg önkéntes munkát a nők és a fiatalabbak végeztek. A kulturális tőkét tekintve, a diplomások és az egyetemisták mindkét munkafajta nagyobb arányban aktívak. Emellett a fizetett munka inkább a nem diplomás apák gyermekeire jellemző, míg az önkéntes munkavállalásra nem hat a szülők végzettsége. A saját kulturális fogyasztás, hipotézisünkkel összhangban, kis mértékben, de mindkét munkafajta vállalásának esélyét növelte. További eredményeink szerint a fizetett munkavállalók inkább a vidéki lakosokra, az önkéntes munkavállalás pedig inkább a városi lakosokra volt jellemző. Az anyagi tőkét tekintve a fizetett munkavégzésének esélye nagyobb, ha a fiatal külön kasszán él a szüleitől, az önkéntes munkavégzésé pedig akkor, ha a család szubjektív anyagi helyzete kedvezőbb. Összességében, eredményeink segíthetnek abban, hogy a tanulás melletti fizetett munkákat kínáló munkáltatók és az önkénteseket foglalkoztató szervezetek jobban be tudják azonosítani potenciális célcsoportjaikat.

¹ Fényes Hajnalka (PhD), közgazdász-szociológus, habilitált egyetemi docens, Debreceni Egyetem Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék

² Mohácsi Márta (PhD), tanár, közgazdász, habilitált egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék

Kulcsszavak: magyarországi fiatalok, önkéntes munka, tanulás melletti fizetett munka, szociodemográfiai háttér, kvantitatív elemzés

Paid and voluntary employment of Hungarian youth in the light of cultural, financial and social capital

Hajnalka Fényes – Márta Mohácsi

Abstract

The goal of our study is to examine the correlation of the socio-economic background and paid versus voluntary work in youth. The social background of young people was operationalized with the three types of capital following Bourdieu, and the cultural resources of young people were measured by the educational level of the interviewee and his parents, as well as by an index formed from the consumption of high culture by young people. We also examined the differences in the demographic background according to the gender and age of the interviewee. Following Markos, we hypothesized that the socio-economic background of volunteers is favourable, while those from a less affluent background are forced to seek a paid position. Furthermore, the higher culture-consumption of young people is a driving force for both forms of work. Based on Kocsis, we also examine whether the parents of the youth who work in paid positions in this sample only have a lower institutionalized cultural capital, or whether their financial background is also less favorable. According to the international and domestic literature, more and more young people are employed in paid positions while attending school, and the proportion of volunteer work is also increasing in the Central and Eastern European region. Our secondary data analysis was based on the Hungarian Youth Survey 2020, where young Hungarians, aged 15-29, made up the representative sample of 2,000 people. According to our logistic regression results, paid work alongside the studies was more often done by older and male students, and voluntary work by younger and female students. In terms of cultural capital, graduates and university students perform both types of work in greater proportion, and paid work is more typical of the children of non-graduate fathers, while voluntary work is not affected by the education of the parents. In accordance with our hypothesis, one's own culture-consumption increases the chance of undertaking both types of work, to a small extent. Our further results show that paid employment was more common among rural residents and voluntary employment was more common among urban residents. In terms of financial capital, the chance of paid work is higher if the young person lives separate from their parents, and the chance of voluntary work is higher if the subject's family's financial situation is more favourable. Overall, our results can help employers who offer student employment and organizations who employ volunteers to better identify their potential target groups.

Keywords: young people, Hungary, voluntary work, paid work while studying, socio-demographic background, quantitative analysis

BEVEZETÉS

Az időmérleg-kutatások szerint a fiatalok három legfontosabb tevékenységi formája a munka, a tanulás és a szabadidő (Bocsi 2013). Tanulmányunkban a 15-29 éves magyarországi fiatalok fizetett és önkéntes munkavállalását vizsgáljuk a kulturális, anyagi, kapcsolati tőkék és a demográfiai háttér (nem és kor) tükrében, a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 adatai alapján.³ Célunk a fizetett és az önkéntes munkaforma összevetése, különös tekintettel a fiatalok kulturális tőkéjére. Kutatásunk elősegítheti, hogy a munkaadók jobban megismerhessék potenciális célcsoportjukat, azaz a fiatal munkavállalók háttérjellemzőit.

A fiatalok önkéntes- és fizetett munkavállalása egyfajta időadomány, időáldozat a szabadidő, esetleg a tanulás terhére (Bartal 2022). Kun (2017) szerint az egyetemisták elsősorban a szabadidőt áldoznák fel a fizetett munkavállalásra, a tanulásra fordított időt kevésbé. A fiatalok többféle módon lépnek be a munka világába, többek közt önként vállalt fizetett- és önkéntes munkák által (bár a fizetett munkavállalás lehet egyfajta anyagi kényszer is), illetve kötelező formában, például az Iskolai Közösségi Szolgálat vagy a szakmai gyakorlatok révén, valamint a duális képzés, illetve szakmai közép- és felsőfokú oktatás részeként (Markos 2014; 2018; 2020). A tanulmányban a kötelező formákat nem vizsgáljuk (1. táblázat).

1. táblázat. A fiatalok belépésének formái a munka világába

Önkéntes belépés	Kötelező belépés
Fizetett munkavállalás	képzéshez kötődő (szakmai gyakorlatok, a duális képzés, szakmai közép- és felsőfokú képzés részei)
Nem fizetett munkavállalás	egyéb feltételhez kötött (Iskolai Közösségi Szolgálat, mely az érettségi feltétele)

Forrás: saját szerkesztés

A kutatások szerint a fiatalok már középiskolás korban elkezdnek dolgozni (Riggert et al. 2006), például Magyarországon 16 év feletti fiatal már részmunkaidőben is dolgozhat a tanulás mellett (Kocsis 2019). Napjainkban az oktatás és munka világa nem egymás után, hanem párhuzamosan van jelen a fiatalok életében, előfordul a tanulás melletti munka, illetve munka

³ Az adatbázis használati jogát a Társadalomkutató Kft. bocsátotta a rendelkezésünkre.

melletti tanulás is (du Bois-Reymond 1998; Sackmann – Wingers 2001). A munkáltatók felől egyre inkább elvárás az előzetes munkatapasztalat, így a fiatalok tanulmányi idő alatti munkavállalása könnyít(het) az átmenetet az oktatásból a munka világába (Fényes 2021a; Fényes – Mohácsi 2022). Kutatások szerint maguk a diákok is egyre utilitaristábbak, és előtérbe helyezik a karriercélokat, amelyeket segíthet a tanulás melletti fizetett- és önkéntes munkavállalás (Mohácsi – Fényes 2023).

Tanulmányunk kutatási kérdése, hogy a kulturális tőke (a szülők és a kérdezett iskolázottsága, és a fiatal magaskultúra-fogyasztása), az anyagi és kapcsolati erőforrások, illetve a fiatal demográfiai háttér (neme és életkora) hogyan befolyásolja a két munkaforma vállalását egy többváltozós modellben, illetve, hogy milyen különbségek vannak a két típusú munkavégző háttérét tekintve. Bourdieu (1986) nyomán tehát a társadalmi háttér három dimenzióját különböztetjük meg, a kulturális tőkét, az anyagi tőkét és a kapcsolati tőkét. Ezek nemcsak befolyásolják, hogy végzi-e valaki az adott munkaformát, hanem a munkavállalás által szert is tehet ezekre a tőkékre, így majd kitérünk az ok-okozati problémákra is.

A regressziós modelljeink függő változói, hogy végzett-e valaha a fiatal önkéntes munkát, illetve, végzett-e valaha fizetett munkát tanulmányai mellett. Elemzésünk tehát nem tér ki arra, hogy a munkavállalás

- a) rendszeres vagy alkalmi,
- b) aktív (utóbbi egy év) vagy régebben végzett munkáról van-e szó,
- c) hogy kapcsolódik-e a munka a tanulmányok jellegéhez, valamint,
- d) hogy melyek a munkavállalás motivációi, bár tudjuk, hogy ezeket is befolyásolhatja a szociodemográfiai háttér.

A témával kapcsolatos vizsgálatok közül Gáti és Róbert (2013) például kimutatta, hogy az egyetemisták 14 éves kori családi anyagi háttérre erősen hat arra, hogy a fizetett munkavállalás kapcsolódik-e a tanulmányaik jellegéhez. Ceglédi (2018) és Markos (2020) azt találta, hogy a társadalmi (kulturális és anyagi) háttér elsősorban arra hat, hogy a fizetett munka kapcsolódik-e a tanulmányok jellegéhez, és nem arra, hogy végez-e egyáltalán valaki fizetett munkát. Kocsis (2021a; 2021b) szerint pedig inkább a fizetett munkavállalás gyakorisága a mérvadó, és a társadalmi háttér elsősorban azt befolyásolja, hogy a fizetett munkavállalás rendszeres-e vagy sem az egyetemisták körében.

Kutatások szerint a társadalmi háttér hat a fizetett munkavállalás motivációira is. Így például a jobb háttér esetén nem anyagi kényszer a fizetett munkavállalás, hanem a hosszútávú befektetés jellege dominál, míg az anyagi kényszerből fizetett munkát végzők nagy része hátrányos helyzetű családból származik (Bocsi et al. 2019; Masevičiūtė et al. 2018). Hátrányosabb helyzetűek esetén a fizetett munkavállalás fő motivációja a magas kereset, míg a kedvező háttérűek esetén a szülőktől való függetlenedés (Pusztai – Kocsis 2019). Fényes és Mohácsi (2022) azt is kimutatta, hogy az egyetemista önkéntesek körében a karrierépítő motivációk erősségére nem hatott a társadalmi helyzet, de éppen a hátrányosabb társadalmi helyzet esetén kapcsolódott jobban az önkéntes munka a tanulmányok jellegéhez.

A FIZETETT ÉS AZ ÖNKÉNTES MUNKA TRENDJEI A FIATALOK KÖRÉBEN

Fizetett munka. Nemzetközi adatok szerint a fiatalok már a középiskola mellett dolgoznak (Riggert et al. 2006; Perna 2010). Gázsó (2012) már a Magyar Ifjúság Kutatás 2012-es adatain kimutatta, hogy a fizetett munkavállalás gyakoribb a szakmunkásképzésben és az érettségi utáni szakképzésben, míg kevésbé gyakori a szakközépiskolákban és a gimnáziumokban.

Gáti és Róbert (2013) a felvi.hu adatai alapján 2011-ben azt találta, hogy az egyetemisták 77 százaléka rendelkezett munkaerőpiaci tapasztalatokkal. A Magyar Ifjúság Kutatás 2016-os adatai szerint, tanulás melletti fizetett munkát a 15-29 évesek 52 százaléka végzett valamilyen gyakorisággal a szünidőben, és 24 százalék tanév közben. Ha csak az egyetemistákat nézzük ebben az adatbázisban, 54 százalékuk dolgozott tanulás mellett, míg 2012-ben csak 40 százalék, így látható, hogy a munkavállalási trend növekedett (Bauer et al. 2016).

Egy 2018-as kelet-magyarországi kutatás szerint, melyben hátrányos helyzetű középiskolások szerepeltek, a diákok 18 százaléka vállalt szünidőben, és 6,5 százaléka tanév alatt is fizetett munkát (Kocsis 2019). Egy másik adatfelvétel szerint Magyarországon a 16-24 évesek 44 százaléka dolgozott már, az elsős egyetemisták 64 százaléka, valamint a tanulmányok végén már 80 százalékuk volt érintett (Balogh et al. 2021; Kocsis 2019).

Az Eurostudent VI. 2016-os adatai (lásd Pusztai – Kocsis 2019) szerint is, Magyarországon az egyetemistáknak körülbelül 50 százaléka dolgozott valamilyen gyakorisággal, és ezek az arányok megfeleltek az európai és az amerikai trendeknek (Masevičiūtė et al. 2018; Riggert et al. 2006). Amennyiben a közép- és kelet európai országokat vetjük össze, Magyarországon valamivel magasabb a fizetett munkát végző egyetemisták aránya, mint a környező

országokban (Fényes et al. 2023; Hvozdetzka et al. 2020; Kocsis 2021a). Egy 2019-es kelet-magyarországi kutatás szerint az egyetemisták 62 százaléka végzett fizetett munkát tanulmányai mellett (Kocsis 2021b).

Annak háttérében, hogy egyre több egyetemista vállal fizetett munkát az egyetemi tanulmányai mellett Magyarországon, az európai uniós viszonylatban alacsony ösztöndíjak, azok időben stagnáló összege, az egyre több költségtérítéses hallgató, a vidékiek magas utazási költségei és a növekvő albérletárak állhatnak. Mindezek miatt sok esetben a fizetett munkavállalás kényszer jellegű, főleg hátrányosabb társadalmi helyzet esetén (Bocsi et al. 2019; Fényes et al. 2023). Az Eurostudent VI. magyarországi adatai (lásd Nyüsti 2018) szerint a családi támogatás után a fizetett munkavállalás a diákok második legfontosabb bevételi forrása.

Önkéntes munka. A 18-29 éves felnőtt népesség körében az (elmúlt egy évben) aktív önkéntesek aránya körülbelül 30 százalék volt 2018-ban, ennél régebben pedig 10 százalékuk végzett önkéntes munkát (Gyorgyovics et al. 2020). Egy 2019-es adatfelvétel szerint a 18-30 éves magyarországi fiatalok 44 százaléka volt valaha önkéntes (Flash Eurobarométer 2019).

Kelet-magyarországi nagymintás kutatások szerint az önkéntesek aránya az egyetemisták között 2012 és 2019 között körülbelül a duplájára növekedett (21 százalékról 38 százalékra) (Fényes 2021b). Ennek ellenére a magyarországi felsőoktatási hallgatók önkéntes munkavállalásának gyakorisága valamivel kisebb, mint a környező országokban, melynek a vizsgálatok szerint az áll a háttérben (Pusztai – Márkus 2019), hogy a munkához kötődő értékeik inkább materiális-instrumentálisak.

Összességében tehát a trendek azt mutatják, hogy mind a fizetett, mind pedig az önkéntes munkát vállalók aránya növekszik a fiatalok körében, ami megegyezik az európai és nyugat-európai trendekkel, de ez utóbbi meghatározóbb és gyakoribb is, mint az önkéntesség, sőt, a környező országokban tapasztaltaknál is gyakoribb.

A DEMOGRÁFIAI VÁLTOZÓK HATÁSA A FIATALOK FIZETETT ÉS ÖNKÉNTES MUNKAVÁLLALÁSRA

Fizetett munka. Noha a korábbi, az egyetemisták körében végzett kutatások azt mutatták, hogy a diákok neme nem hat a fizetett munkavállalás gyakoriságára (Fényes 2021a; Masevičiūtė et al. 2018), egy 2019-es kutatás szerint a közép- és kelet-európai térségben

inkább a férfiak végeztek fizetett munkát (Kocsis 2021a). A fiatalok életkorát tekintve a középiskolások körében kisebbek az arányok, az egyetemisták közül viszont az alapképzésben nagyobb az arány, mint a mesterképzésben. Összességében azonban az egyetemisták körében inkább az idősebbek dolgoznak tanulás mellett (Kocsis 2021a és b; Masevičiūtė et al. 2018; Markos 2018).

Önkéntes munka. Czike és Kuti (2006) magyar felnőtt népesség körében mért adatai szerint a férfiak voltak többségben az önkéntesek között, míg Bartal (2010) eredményei azt mutatták, hogy nem volt érdemi különbség nemenként az önkéntesség gyakoriságában. Fényes és Pusztai (2012b), Fényes (2015a és b) és Bocsi és szerzőtársai (2020) többváltozós regressziós eredményei szerint a felsőoktatási hallgatók körében szintén nem volt szignifikáns hatása a nemnek a diákok önkéntes tevékenységére. Gyorgyovics és munkatársai (2020) reprezentatív vizsgálata szerint azonban a felnőtt nők körében valamivel gyakoribb volt az önkéntesség, mint a férfiaknál, akár az egy éven belüli, akár a régebbi önkéntességet nézzük. Egyes nemzetközi vizsgálatok ugyancsak a nők fölényét jelezték a vizsgált önkéntesek között (Oesterle et al. 2004).

Wilson (2000) rámutatott arra, hogy az önkéntesek aránya a serdülőkorból a fiatal felnőttkorba való átmenet során csökkenni kezd, majd a középkorúak esetén éri el a csúcspontot. Ezzel összhangban Gyorgyovics és munkatársai (2020) azt találták, hogy 2018-ban az önkéntesség valamivel gyakoribb volt a 18-24 évesek, és valamivel kevésbé gyakori a 25-29 évesek között. Egy 2015-ös felmérés szerint azonban az egyetemisták között inkább az idősebbek végeznek önkéntes munkát (Fényes 2015a és b; Markos 2018).

A TÁRSADALMI HÁTTÉR HATÁSA A FIZETETT ÉS AZ ÖNKÉNTES MUNKA VÁLLALÁSÁRA A FIATALOK KÖRÉBEN

A továbbiakban a fizetett és önkéntes munkát végző fiatalok kulturális, gazdasági és kapcsolati tőkéit vizsgáljuk a szakirodalom alapján, illetve kitérünk a településtípus és a vallásosság hatására is. Mindezekre a társadalmi háttér összetevőiként tekintünk. A kulturális tőkét a szülők és a fiatal iskolai végzettségén, valamint a fiatal magaskultúra-fogyasztásán, a gazdasági tőkét a fiatal és szülei anyagi helyzetén, a kapcsolati tőkét pedig a fiatal gyenge és erős kötésein keresztül vizsgáljuk.

Fizetett munka. A fizetett munkát vállaló fiatalok társadalmi háttérét a kutatók inkább csak az egyetemisták körében vizsgálták a fenti részletezettséggel, bár van néhány eredmény a középiskolásokra vonatkozóan is. Egy nemzetközi kutatás (Warren et al. 2000) szerint például kimutatható, hogy a középiskolások körében inkább az alacsonyabb státuszú családok gyermekei vállalnak fizetett munkát tanulás mellett.

Egy 2015-ös magyarországi kutatás szerint az egyetemisták anyagi és kulturális háttere nem befolyásolta, hogy végeznek-e fizetett munkát vagy sem (Markos 2018). Azonban Kocsis (2021a) 2019-es logisztikus regressziós eredményei szerint a fizetett munkavállalás esélye nagyobb, ha az anya nem diplomás, illetve, ha az apának alapfokú végzettsége van. Kimutatható volt az is, hogy elsősorban a rendszeres és nem rendszeres fizetett munkavállalás esetén van jelentős különbség a társadalmi háttérben. Míg a rendszeresen dolgozók körében a középfokú végzettségű szülők vannak többségben, addig az alkalmi munkavállalók körében, vagy akik nem végeznek fizetett munkát, a diplomás szülők aránya a magasabb (Szócs 2014; 2021; Kocsis 2021a és 2021b; Bocsi et al. 2019). A fiatalok kulturális fogyasztását tekintve, Markos (2018) eredményei szerint a gyakoribb kulturális aktivitás növeli a fizetett munkavállalás esélyét az egyetemisták körében, függetlenül az egyéb háttérjellemzők hatásától.

A család anyagi háttérét tekintve Kocsis (2021a) eredményei szerint a fizetett munkavállalás esélye éppen akkor nagyobb, ha az egyetemista családja jobb anyagi helyzetű. Továbbá, a kedvezőtlenebb anyagi háttér elsősorban a rendszeres munkavállalókra jellemző, míg az alkalmi vagy soha munkát nem vállalók jobb szubjektív anyagi helyzetű családokban éltek (Kocsis 2021b). Emellett Kocsis (2021a; 2021b) szerint a fizetett munkavállalók saját anyagi helyzete is kedvezőbb, bár ebben az esetben felcserélődhet az ok és az okozat.

A kutatási eredmények szerint tehát, a fizetett munkát végző egyetemisták anyagi háttere nem feltétlenül kedvezőtlen. Inkább az számít, hogy a szülő milyen mértékben tudja vagy akarja támogatni a fiatalt, vagy a fiatal mennyiben akar önállósodni, illetve igényt tart-e a segítségre egyáltalán. Ez azt is jelenti, hogy a jobb módú szülők gyermekei is dolgoznak, csak mások a motivációik. Szócs (2021) eredményei szerint az egyetemisták fizetett munkavállalása akkor kevésbé gyakori, ha a diáknak jó a kapcsolata a szüleivel, továbbá a szülő anyagilag is támogatja őt. A szülői támogatás továbbá függhet a családszerkezettől is, hogy egyedül neveli-e a szülő a gyereket, vagy mindkét szülő jelen van (Balogh et al. 2021).

Az Eurostudent VI. 2016-os magyarországi adatai szerint az egyetemisták 54 százaléka dolgozott és 90 százalékukat támogatták valamilyen mértékben a szüleik (Nyüsti 2018). Puztai (2015) rámutatott arra, hogy Magyarországon még a középrétegek esetén sem tud minden, egyetemmel kapcsolatos költséget a szülő finanszírozni, nemhogy a diák szabadidős tevékenységeit. Azonban, ha a szülő nem támogatja, vagy nem tudja támogatni a diákot, egyre többen vesznek fel diákhitelt, ami a munkavállalás alternatívája lehet, azaz még rossz háttér esetén sem minden diák dolgozik tanulás mellett.

A dolgozó diákok kapcsolati tőkéjét több kutatás is vizsgálta. Nemzetközi tanulmányok szerint az egyetemisták intézményi integráltsága csökken a fizetett munkavállalás miatt, azaz kevésbé intenzív a csoporttársakkal, oktatókkal való kapcsolatuk (Tinto 1997; Riggert et al. 2006). Emellett a dolgozó diákoknak kevesebb a szabadidejük, ami miatt az egyetemen kívüli barátokra és a családi kapcsolatokra is kevesebb idő jut. A fenti kutatások szerint a középiskolások is kevésbé beágyazottak, ha dolgoznak, mivel kevesebb a szabadidejük.

Kocsis (2021a) 2019-es eredményei szerint azonban a fizetett munkát végző egyetemisták kapcsolati erőforrásai nem tértek el a többiektől, illetve Szócs (2021) eredményei szerint a rendszeres fizetett munkavállalóknak több barátjuk volt, és a hallgatótársakkal és oktatókkal is kiterjedtebbek voltak a kapcsolataik, szemben az alkalmi munkavállalókkal. Összességében, a hallgatók kapcsolati beágyazottsága inkább attól függött, hogy mi a fizetett munkavállalás motivációja. Ha a fizetett munka egyfajta hosszútávú befektetés, több az egyetemen belüli és kívüli kapcsolat, ha viszont a célja csak a pénzszerzés, ez csökkenti a csoporttársakkal és az oktatókkal való kapcsolat intenzitását (Kocsis 2021a; Szócs 2021). Fényes és szerzőtársai (2023) szerint a szülőkkel való jó kapcsolat esetén érvényesül inkább a munkavállalás befektetés-jellege, míg a szülőkkel lazább, és a külső (nem egyetemi) barátokkal szorosabb kapcsolat esetén jellemző a rendszeres, megélhetés biztosítása miatti munkavállalás.

Meg kell jegyezni, hogy abban az esetben is felcserélődhet az ok és az okozat, amikor a fiatal saját anyagi helyzetét vizsgáljuk, azaz a kapcsolati tőke mértéke értelmezhető egyfajta erőforrásként, mint a társadalmi háttér egy dimenziója, de lehet a fizetett munkavégzés következménye is.

A közösségi vallásgyakorlat is értelmezhető egyfajta kapcsolati erőforrásnak. Markos (2018) regressziós eredményi szerint azonban a vallásosság csökkentette az egyetemisták fizetett munkavállalásának esélyét. Amennyiben a lakóhely településtípusát nézzük, a városokban elvileg több a lehetőség a tanulás melletti fizetett munkavállalásra (Roschin – Rudakov 2015),

de Kocsis (2021b) eredményei szerint a településtípus nem hatott egyetemisták fizetett munkavállalására.

Összességében tehát a tanulás mellett fizetett munkát végző fiatalok társadalmi háttére inkább kedvezőtlen, azonban az egyetemistákat vizsgáló kutatások arra hívják fel a figyelmet, hogy leginkább a szülők intézményesült kulturális tőkájében, azaz a szülők iskolázottságában vannak lemaradva a többiektől, és az anyagi háttérük és a kapcsolati erőforrásaik nem olyan kedvezőtlenek, valamint a magaskultúra-fogyasztásuk is magasabb.

Önkéntes munka. A magyarországi és nemzetközi önkéntesség-kutatások mind a felnőtt, mind a fiatal korosztályban vizsgálták az önkéntes munkát végzők kulturális anyagi és kapcsolati erőforrásait, illetve kitérnek a vallásosság és a településtípus hatására is.

Nemzetközi kutatások szerint a diplomások körében gyakoribb az önkéntes munkavállalás (Wilson 2000; Putnam 2000; Musick – Wilson 2008), továbbá a szülők magasabb iskolázottsága is növeli az önkéntesség esélyét (Wilson 2000). Ezzel összhangban, mind a Magyar Központi Statisztikai Hivatal 2011-es időmérleg-felvétele, mind pedig egy 2018-as magyarországi önkéntesség-kutatás (Gyorgyovics 2020) szerint a 18 év feletti önkéntesek között felülreprezentáltak a diplomások. Továbbá, Fényes és Pusztai (2012b), Fényes (2015a és b) és Bocsi és szerzőtársai (2020) a felsőoktatási hallgatók körében azt találták, hogy az anyák magasabb iskolázottsága is növeli az önkéntesség esélyét. A fiatalok magaskultúra-fogyasztását tekintve, Markos (2018) eredményei szerint a kulturális aktivitás felhajtó erőt jelent az egyetemisták önkéntes munkavégzésére, egyéb változók kontrollja mellett.

A nemzetközi kutatások (Hustinx 2001; Irvine és Schubotz 2010) továbbá arra hívják fel a figyelmet, hogy a jobb anyagi helyzetűek gyakrabban végeznek önkéntes munkát. Ezt támasztotta alá a 2018-as magyarországi önkéntesek vizsgálata is, miszerint a felnőtt önkéntesek körében kissé felülreprezentáltak a jobb szubjektív anyagi helyzetűek (Gyorgyovics 2020). Ezzel összhangban Fényes és Pusztai (2012b), Fényes (2015a és 2015b), továbbá Bocsi és szerzőtársai (2020) a felsőoktatási hallgatók körében azt találták, hogy a diák saját kedvezőbb anyagi helyzete növelte az önkéntesség esélyét.

Perpék (2012) szerint a kapcsolati erőforrások pontosabb előrejelzői az önkéntességnek, mint a szociodemográfiai tényezők. Azonban itt is jelen van az ok-okozati probléma. Pally és munkatársai (2022) kimutatták, hogy a fiatalok az önkéntesség megtérülésénél említették a barátok szerzését, a munka közösségi jellegét, a csapatba tartozást, és a szabadidő hasznos

eltöltését. A többváltozós elemzések szerint azok a felsőoktatási hallgatók, akiknek a szülőikkel lazább, de az oktatókkal és a külső (nem egyetemi) barátokkal szorosabb a kapcsolata, gyakrabban végeznek önkéntes tevékenységet (Fényes 2015a; 2015b; Bocsi et al. 2020).

Kimutatható az is, hogy a magyarországi felnőtt önkéntesek között valamivel több a vallásos, mint a teljes népességben (Gyorgyovics 2020), illetve az önkéntes munkát végző egyetemisták közt is több a vallásos (Markos 2018). Fényes és Pusztai (2012a; 2012b) valamint Fényes (2015a és b) és Bocsi és szerzőtársai (2020) szerint az egyház tanításait követő vallásosság, a vallásos kisközösségi tagság és a gyakoribb templomba járás az elsődleges előrejelzői az egyetemisták önkéntességének. Nemzetközi kutatások szerint is elsősorban a közösségi vallásgyakorlat növeli az önkéntesség esélyét (Wilson és Musick 1997; Becker – Dhingra 2001; Voicu – Voicu 2003; Ruiter – De Graaf 2006; van Tienen et al. 2011).

A lakóhely településtípusát tekintve míg Juknevičiusa – Savicka (2003) szerint a városi lakosok körében nagyobb az önkéntesség esélye, mivel több a lehetőség, addig Svendsen és Svendsen (2016) szerint éppen a vidéken élők végeznek gyakrabban önkéntes munkát, a nagyobb fokú szolidaritás miatt. Ez utóbbival összhangban a magyarországi felnőtt népességben a 2018-as adatok azt mutatták, hogy az önkéntesek között alulreprezentáltak voltak a fővárosi lakosok (Gyorgyovics 2020). Fényes és Pusztai (2012b), Fényes (2015a és 2015b) és Bocsi és szerzőtársai (2020) egy kelet-magyarországi felsőoktatási hallgatók körében végzett kutatás során azt találták, hogy inkább a városi (nem fővárosi) származás növeli az önkéntesség esélyét.

Összességében, a kutatások szerint az önkéntes munkát végző fiatalok társadalmi háttere kedvezőbb, mint a többieké, akár a kulturális, akár az anyagi, akár a kapcsolati erőforrásaikat tekintjük. A vallásosságon belül elsősorban a közösségi vallásgyakorlat jelent felhajtóerőt az önkéntes munka vállalására, a település típusa szerint pedig inkább a vidéki városok lakói végeznek önkéntes munkát.

A 2. táblázatban összefoglaljuk az eddig elemzett vizsgálati szempontok – trendek, demográfiai változók, a társadalmi háttér – szerint a tanulás mellett végzett fizetett és az önkéntes munkával kapcsolatos főbb szakirodalmi állításokat.

2. táblázat. Összefoglaló táblázat a fiatalok fizetett és önkéntes munkavállalásával kapcsolatos főbb szakirodalmi eredményekről

Vizsgálati szempontok	Tanulás mellett végzett fizetett munka	Önkéntes munka
Trendek (Magyarország)	növekszik és nagyobb, mint a környező országokban (Bauer et al. 2016; Fényes et al. 2023; Hvozdetzka et al. 2020; Kocsis 2021a, 2021b)	növekszik, de kisebb, mint a környező országokban, és kisebb az aránya, mint a fizetett munkavállalásé (Gyorgyovics et al. 2020; Fényes 2021b; Pusztai, Márkus 2019)
Demográfiai változók hatása		
nem	férfiak inkább (Kocsis 2021a), vagy nincs szignifikáns kapcsolat (Fényes 2021a; Masevičiūtė et al. 2018)	nők inkább (Gyorgyovics et al. 2020; Oesterle et al. 2004) vagy NS (Fényes, Pusztai 2012b; Fényes 2015a; 2015b; Bocsi et al. 2020)
életkor	fiatal felnőttek inkább (Kocsis 2021a és b; Masevičiūtė et al. 2018; Markos 2018)	fiatalabbak inkább (Gyorgyovics et al. 2020; Wilson 2000)
Társadalmi háttér hatása a, Kulturális tőke		
iskolai végzettség	középiskolások kisebb arányban, mint az egyetemisták (Balogh et al. 2021; Kocsis 2019)	egyetemisták és diplomások felülreprezentáltak (Gyorgyovics et al. 2020; Wilson 2000; Putnam 2000; Musick - Wilson 2008)
szülők iskolai végzettsége	alacsonyabb (Kocsis 2021a; Warren et al. 2000)	magasabb (Fényes, Pusztai 2012b; Fényes 2015a, b; Bocsi et al. 2020; Wilson 2000)
kulturális fogyasztás	magasabb (Markos 2018)	magasabb (Markos 2018)
b, Anyagi tőke		
család anyagi helyzete	kedvezőbb (Kocsis 2021a), vagy nincs szignifikáns kapcsolat (Markos 2018)	kedvezőbb, vagy nincs szignifikáns kapcsolat (Fényes, Pusztai 2012b; Fényes 2015a, b; Bocsi et al. 2020)
a fiatal saját anyagi helyzete	kedvezőbb (ok-okozat?) (Kocsis 2021a; 2021b)	kedvezőbb (Hustinx 2001; Irvine és Schubotz 2010; Gyorgyovics et al. 2020; Fényes, Pusztai 2012b; Fényes 2015a; 2015 b; Bocsi et al. 2020)
szülői támogatás mértéke	inkább nem támogat (Szócs 2021)	nincs adat
c, Kapcsolati tőke	kevesebb kapcsolat (Tinto 1997; Riggert et al. 2006) vagy nincs (Kocsis 2021a)	több kapcsolat (Pallay et al. 2022; Fényes 2015a és b; Bocsi et al. 2020)
Vallásosság hatása	csökkenti az esélyt (Markos 2018)	növeli az esélyt (Gyorgyovics et al. 2020; Fényes, Pusztai 2012a, b; Fényes 2015a, b; Bocsi et al. 2020; Markos 2018)
Településtípus hatása	városiak inkább (Roschin–Rudakov 2015), vagy nincs szignifikáns kapcsolat (Kocsis 2021b)	városokban felülreprezentált (Gyorgyovics 2020; Fényes, Pusztai 2012b; Fényes 2015a; 2015 b; Bocsi et al. 2020)

A KUTATÁS CÉLJAI, KÉRDÉSFELTEVÉSEI ÉS HIPOTÉZISEI

Kutatásunk célja a fiatalok fizetett és önkéntes munkavállalásának összevetése a fiatalok háttérjellemezői mentén. Kutatási kérdésünk, hogy milyen eltérések figyelhetők meg a kétféle munkaformát végző fiatalok demográfiai háttérében (nem és életkor), a kulturális tőkéjükben (a kérdezett és a szülő iskolázottsága, a fiatal magaskultúra-fogyasztása), az anyagi erőforrásaikban (a kérdezett és a szülő anyagi helyzete), a kapcsolatháló nagyságában (pl. a barátok száma), a fiatalok vallásosságában, és végül a fiatal lakóhelyének településtípusában, egy többváltozós modellben.

Hipotéziseinket a szakirodalom állításai (lásd 2. táblázat) alapján fogalmazzuk meg:

A demográfiai háttér hatására vonatkozó hipotézisünk az volt, hogy:

H1: A tanulás melletti fizetett munkavállalás inkább a férfiakra és idősebbekre, az önkéntes munka pedig inkább a nőkre és a fiatalabbakra jellemző a fiatalok körében.

A társadalmi háttér hatására vonatkozóan, az egyes tőkefajták, a vallásosság és a megkérdezett lakóhelyének típusa tekintetében fogalmazzuk meg feltevéseinket.

a, kulturális tőke

H2: Ha a fiatalnak magasabb az iskolai végzettsége, az mindkét munkafajta vállalásának esélyét növeli. A szülők iskolai végzettségét tekintve, míg az önkéntes munkavégzők szülei inkább magasan iskolázottak, addig a fizetett munkát végzők szülei inkább alacsonyabban iskolázottak lesznek. A magaskultúra-fogyasztás mindkét munkafajta vállalásának esélyét növeli.

b, anyagi tőke

H3: Mind a fizetett, mind az önkéntes munkát végző fiatalok saját anyagi helyzete kedvezőbb lesz, mint a többi fiatalé. A fiatal családjának anyagi háttere és a fizetett és az önkéntes munkavégzés között nem lesz egyértelmű kapcsolat. A fizetett munkavállalás gyakoribb lesz, ha a szülő nem támogatja anyagilag a fiatalt.

c, kapcsolati tőke

H4: A kiterjedt baráti kör növeli az önkéntesség esélyét, míg a fizetett munkavállalás és a kapcsolati tőke között nem lesz egyértelmű összefüggés.

d, vallásosság

H5: A vallásosság növeli az önkéntes munka és csökkenti a fizetett munkavállalás esélyét.

e, lakóhely településtípusa

H6: A településtípus nem hat a fizetett munkavállalás esélyére, míg az önkéntes munka inkább a városokban élőkre lesz a jellemző.

A KUTATÁS MÓDSZEREI

Adatbázis és minta. A jelen tanulmányban a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 magyarországi adatfelvétele 8000 fős mintájának 2000 fős almintáját használtuk fel, ahol szerepeltek kérdések a kultúrafogyasztásról is. A kérdőív lekérdezése 2020 szeptembere és decembere között zajlott, a kitöltése 40-45 percet vett igénybe. A mintavétel több lépcsőben történt, rétegzett valószínűségi mintavétellel. Első lépcsőben a vizsgálandó (magyarországi) települések, második lépcsőben az adott településeken a felkeresendő címek kiválasztására került sor. A mintában 15-29 éves fiatalok szerepeltek, akik Magyarországon állandó lakóhellyel rendelkeztek a mintavétel idején. Az adatfelvétel során keletkező, az elméletileg elvárt mintamegoszlástól való kisebb eltéréseket súlyozással korrigálták, így a minta nemre, korcsoportra, régióra, településtípusra és iskolai végzettségre reprezentatív (Székely 2021).

Az elemzés módszere és a vizsgált változók. Kutatásunkban logisztikus regressziós módszerrel azt vizsgáltuk, hogy milyen háttérváltozók befolyásolják a fiatalok fizetett és önkéntes munkavállalását. Az első függő változónk, hogy végzett-e valaha fizetett munkát a fiatal tanulmányai mellett, akár nyáron, akár a tanév közben (a kérdésre 35,3 százalék válaszolt igennel). A második pedig az, hogy végzett-e valaha önkéntes tevékenységet akár tanulás, akár munka mellett (erre a kérdésre a mintában 15,8 százalék válaszolt igennel). Ez utóbbi arány jóval elmarad a korábbi trendektől (lásd az elméleti részt). Ennek hátterében állhat, hogy a 2020-as Magyar Ifjúság Kutatás az önkéntességet inkább munkaként értelmezte,⁴ és nem a szabadidőből vett „időadomány”-ként, illetve beemelte a definícióba a „segítség és szívesség” kifejezést (Bartal 2022). Emellett az új típusú, karrierépítő önkéntesség, melynek motivációja a segítő szándék mellett a munkatapasztalat szerzése, tudások és skillek elsajátítása, illetve a szakmai kapcsolatok építése (Fényes 2021b), szintén nem feltétlenül fér bele a definícióba. Továbbá, a kérdőívben külön kérdések vonatkoztak az Iskolai Közösségi Szolgálatra, így ezt

⁴ A kérdőívben szereplő definíció szerint az önkéntes tevékenység az a segítség, szívesség, amit önszántából, ingyen, ellenszolgáltatás nélkül más, családján, rokonán, közvetlen barátján kívüli személy, szervezet vagy a közösség javára végez valaki.

sem tekinthették (helyesen) az alanyok önkéntes tevékenységnek, mivel ez kötelező feltétele az érettséginek.

A regressziós modelljeinkben azt vizsgáltuk, hogy a kérdezett neme, kora, iskolai végzettsége, a szülők iskolázottsága, a fiatal magaskultúra-fogyasztása, a kérdezett és a családja anyagi helyzete, a kérdezett szabadidős barátainak a száma, a fiatal vallásossága és végül lakóhelyének településtípusa hogyan befolyásolja a fizetett vagy önkéntes munkavállalás esélyét (a magyarázó változók leíró statisztikáját lásd az 3. táblázatban).

3. táblázat. A magyarázó változók leíró statisztikája

Nem	férfi 51,6%	nő 48,4%
Kor	átlag 22,4 év	szórás 4,25
Kulturális tőke		
- a kérdezett diplomás vagy egyetemista	igen 25%	nem 75%
- szülő legmagasabb iskolai végzettsége (ref.: alapfok)		53% apa alapfokú 45,2% anya alapfokú
	16,9% apa diplomás 16,7% anya diplomás	
	30,1% apa érettségizett 38,1% anya érettségizett	
- magaskultúra-fogyasztás (index) ⁵	átlag 1,9	szórás 3,15
Anyagi tőke		
- van saját megtakarítása	29,2% van	70,8% nincs
- egy kasszán él a szülőkkal	50,1% egy kasszán él	49,9% külön kasszán él
- szubjektív anyagi helyzet	67,7% beosztással jól kijönnek vagy gondok nélkül élnek	32,3% éppen, hogy kijönnek vagy anyagi gondok közt élnek
Kapcsolati tőke		
- szabadidős barátok száma	átlag 3,5	szórás 2,81
Vallásos-e, önbevallás (ref.: nem tudja vagy nem vallásos)		45,2% nem tudja vagy nem vallásos
	5,4% egyház tanításait követi	
	49,4% maga módján vallásos	
Településtípus (ref.: község)		29,2% községi
	17,7% fővárosi	
	53,1% városi	

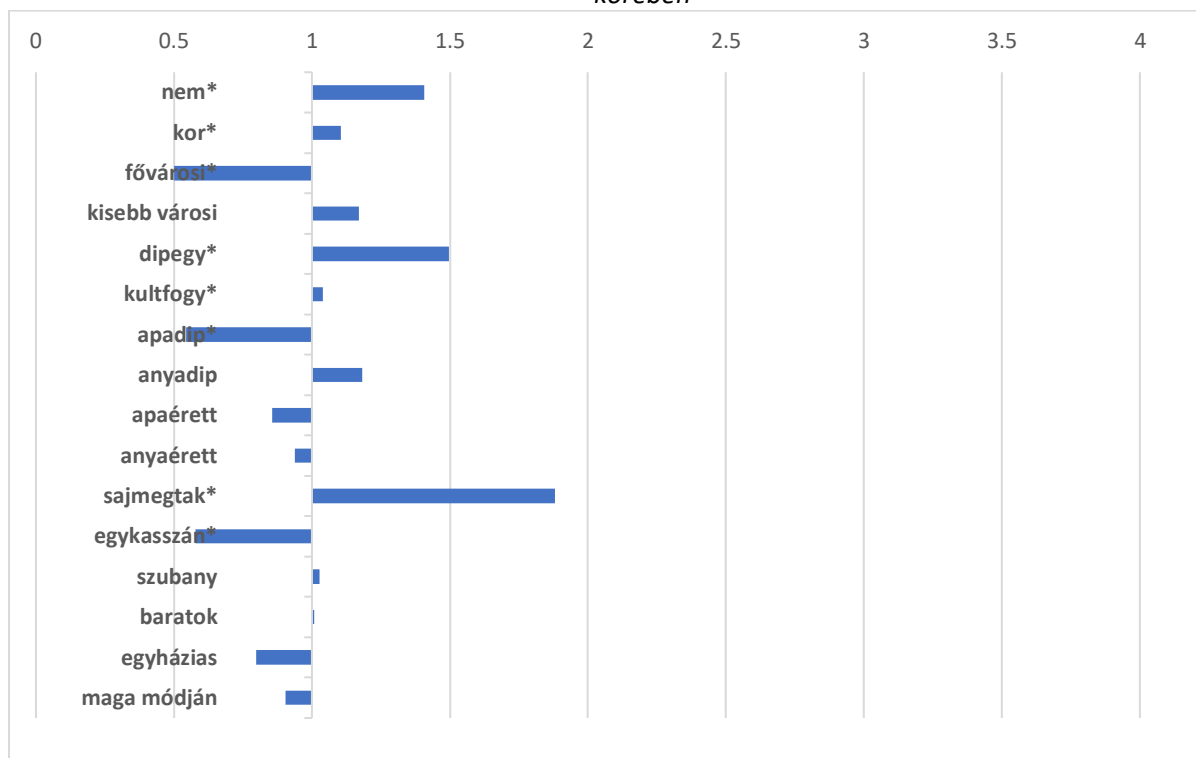
Forrás: Magyar Ifjúság Kutatás 2020 magyarországi adatbázisa alapján saját számítás.

⁵ Az indexet a színház, art mozi, komolyzenei koncert, opera és múzeumlátogatási gyakoriságok alapján képeztük, ahol 0: (szinte) soha, 1: évente többször, 2: 2-3 havonta, 3: havonta többször, 4: hetente egyszer, 5: hetente többször értékek összege szerepelt.

EREDMÉNYEK

Logisztikus regressziós modelljeinkben a fiatalok fizetett és önkéntes munkavállalását befolyásoló tényezőket tártuk fel (az eredményeket lásd az 1. és a 2. ábrán).

1. ábra. A tanulás mellett végzett fizetett munkavállalás esélyét befolyásoló tényezők a fiatalok körében⁶

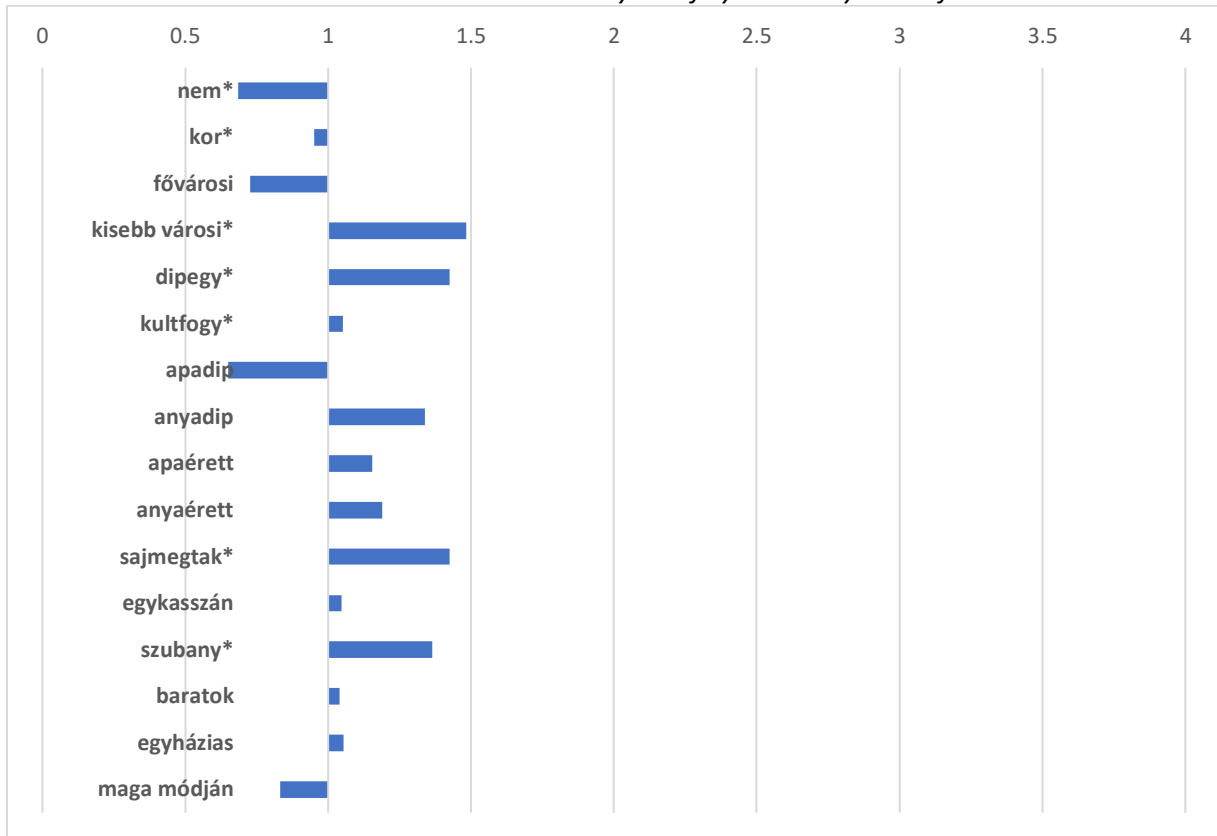

Forrás: Magyar Ifjúság Kutatás 2020 magyarországi adatbázisa alapján saját számítás.

A tanulmányok mellett végzett fizetett munka inkább jellemző a férfiakra, az idősebbekre, a nem fővárosiakra, a diplomásokra vagy egyetemistákra, ha a kérdezett apja nem diplomás, ha a fiatalnak van saját megtakarítása, ha külön kasszán él a szüleitől, és végül kissé növeli a fizetett munkavállalás esélyét az is, ha a fiatal magaskultúra-fogyasztása magasabb.⁷ További eredmény, hogy az anya végzettsége, a család anyagi helyzete, a szabadidős barátok száma és a kérdezett vallásossága nem hat a fizetett munkavállalás esélyére.

⁶ Logisztikus regressziós Exp (B) értékek, * ha $p < 0,05$, Nagelkerke R-négyzet=0,197

⁷ Az ok-okozati problémákra később térünk ki.

2. ábra. Az önkéntes munkavállalás esélyét befolyásoló tényezők a fiatalok körében⁸

Forrás: Magyar Ifjúság Kutatás 2020 magyarországi adatbázisa alapján saját számítás.

Az önkéntes munkavállalás inkább jellemző a nőkre, az esélyét növeli, ha fiatalabb, ha diplomás vagy egyetemista, ha kisebb városban él, ha van a fiatalnak saját megtakarítása, ha a család szubjektív anyagi helyzete jobb, és végül, ha valakinek nagyobb a magaskultúra-fogyasztása. Nincs hatással az önkéntesség esélyére a szülők iskolai végzettsége, hogy a fiatal egy kasszán él-e a szülőkkel, és végül a barátok száma és a vallásosság sem.⁹

Első hipotézisünkkel és a szakirodalommal összhangban tehát többváltozós elemzésünk azt mutatta, hogy a fizetett munkavállalás inkább a férfiakra, míg az önkéntes munkavállalás inkább a nőkre jellemző. Ennek magyarázata lehet, hogy a fiatalok körében még mindig a hagyományos nemi szerepek érvényesülnek, mely szerint a férfi elsődlegesen a kenyérkereső, a nők funkciója pedig az érzelmi támogatás. Továbbá, hipotézisünkkel összhangban a fizetett munka inkább az idősebbre, az önkéntes munka (akár tanulás, akár munka mellett) pedig inkább a fiatalabbakra jellemző. Ez utóbbi háttérében állhat, hogy a fiatalok körében az

⁸ Logisztikus regressziós exp (B) értékek, * ha $p < 0,1$, Nagelkerke R-négyzet=0,068

⁹ Ugyanebben az adatbázisban, de más magyarázó változók bevonásával az önkéntesség esélyét növelte, ha a megkérdezett nő, ha az apa nem diplomás, illetve, ha a fiatalnak van saját megtakarítása (Bocsi et al. 2023).

oktatási rendszerből való kilépéssel csökken az önkéntes munkavállalás esélye, és csak később kezd növekedni, majd a középkorúaknál éri el a csúcspontot (Wilson 2000).

A kulturális tőkével kapcsolatos (második) hipotézisünkkel összhangban a fizetett és önkéntes munka esélyét növelte, ha a fiatal magasabb végzettségű, azaz diplomás vagy egyetemista. Továbbá, a magas kulturális aktivitás, a kérdezett iskolázottságától függetlenül, de kis mértékben növelte mindkét munkaforma előfordulását, összhangban Markos (2018) eredményeivel. Azonban, hipotézisünkkel szemben, az önkéntesek szüleinek végzettsége nem feltétlenül magasabb. Az a feltételezés, hogy az értelmiségi szülők körében jellemző egy speciális attitűd, ahol a közjó szolgálata, az altruizmus és a posztmaterialista értékek dominálnak, és emiatt gyakoribb lesz az önkéntes munka a gyermekeik körében, nem nyert megerősítést. Az önkéntesség esélyére nem hatott a szülők végzettsége, míg a fizetett munkavállalás esélyét, Kocsis (2021a, 2021b) eredményeivel összhangban, az növelte, ha az apa nem diplomás. Ez utóbbi eredmény magyarázata lehet, hogy a nem értelmiségi szülők esetén a materialista értékrend dominál, ahol a munkavállalás elsődleges motivációja a magas pénzkereset. Továbbá ez az eredmény a férfiak kenyérkereső szerepével is összefügghet, azaz, ha az apák alacsonyabban iskolázottak, körükben érvényesül a hagyományos nemi szerepfelfogás, és így ők buzdítják gyermekeiket a fizetett munkavállalásra a tanulás mellett. Eredményeink szerint tehát a diplomás szülők gyerekei egyik munkaformában sem felülreprezentáltak. Ennek hátterében a tanulmányok sikerességének nagyobb prioritása állhat az értelmiségi családokban, amit a munkavállalás esetleg akadályozhat. Ide kapcsolódik az az eredmény is, hogy hatodik hipotézisünkkel részben összhangban a fővárosiak is kisebb eséllyel végzik mindkét munkaformát, mint a más településeken élők. A fizetett munka esélyét az növeli, ha a fiatal nem fővárosi, az önkéntes munka esélyét pedig az, ha kisebb városban él. Az anyagi erőforrásokat tekintve, harmadik hipotézisünkkel összhangban, ha a fiatalnak van saját megtakarítása, ez növeli mind a fizetett-, mind az önkéntes munkavállalás esélyét, bár a fizetett munkavállalás esetén felléphet felcserélődhet az ok és az okozat. A fizetett munkavállalás esélyét még az növelte, ha a fiatal külön kasszán él a szüleitől, míg az önkéntes munkavállalás esélye akkor volt nagyobb, ha jobb a fiatal családjának szubjektív anyagi helyzete. Ez utóbbi eredmény hátterében állhat, hogy a család jobb anyagi helyzete esetén érvényesülhet az önkéntes munkavállalás befektetés-jellege, azaz, a megszerzett munkatapasztalat, a skillek, a tudások és a kapcsolati tőkék hasznosak lehetnek a

karrierépítésben. Jellemző lehet ezekben a családokban továbbá a posztmodern munka-attitűd is, ahol a munkavállalás célja a barátok szerzése, a szabadidő hasznos eltöltése (Pusztai – Márkus 2019).

Végül, negyedik és ötödik hipotézisünkkel szemben, a kiterjedtebb szabadidős baráti körnek és a vallásosságnak a vizsgált fiatalok körében nem volt hatása a fizetett és az önkéntes munkavállalás esélyére.

ÖSSZEGZÉS

Kutatásunkban a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 magyarországi adatain vizsgáltuk, hogy milyen hatása van a fiatalok szociodemográfiai háttérének arra, hogy végzett-e valaki fizetett munkát a tanulmányai mellett, illetve, hogy végzett-e valaha önkéntes munkát. Célunk a két munkaforma összevetése volt a fiatalok háttértényezői mentén, különös tekintettel a kulturális, anyagi, és kapcsolati erőforrásaikra.

Összességben Markos (2012; 2014; 2018) hipotézise, hogy a jobb háttérű fiatalok megengedhetik maguknak, hogy önkéntes munkát végezzenek, míg a rosszabb háttérűek kénytelenek fizetett munkát vállalni, adataink szerint csak részben igazolódott. Eredményeink szerint a tanulás melletti fizetett munkákat kínáló munkáltatók és a fiatalokat foglalkoztató önkéntes szervezetek potenciális célcsoportja hasonló volt abban, hogy a fiatal munkavállalók elsősorban diplomások vagy felsőoktatási hallgatók, nem fővárosi lakosok, jobb anyagi helyzetűek, akiknek van saját megtakarításuk, illetve aktívabb magaskultúra-fogyasztók. A különbség abban volt, hogy a fizetett munkavállalók inkább a férfiak és idősebb fiatalok, míg az önkéntes munkavállalók inkább a nők és a fiatalabbak. Továbbá, a társadalmi háttérrel tekintve, az eredmények azt mutatták, hogy a fizetett munkavállalás esélye akkor nagyobb, ha az apa nem diplomás és a fiatal a szüleitől külön kasszán él, az önkéntes munka esélye pedig akkor nagyobb, ha a fiatal családja jobb anyagi helyzetben van.

Kutatásunk korlátja, hogy kevés olyan szakirodalom áll rendelkezésre, mely átfogóan vizsgálta a 15-29 éves korcsoportot, és nem csak külön az egyetemistákat vagy a középiskolásokat, így hipotéziseinkben sem tudunk mindig a megfelelő szakirodalomra támaszkodni. Továbbá kutatásunk másodadatelemzés-jellege miatt a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 kérdőív meglévő adataira tudunk csak támaszkodni a regressziós elemzéseink magyarázó és függő változóinak kialakításakor.

A szociodemográfiai háttér hatását a fizetett és önkéntes munka gyakoriságára, aktív (egy éven belüli) jellegére, a tanulmányokhoz való kapcsolódására és végül a motivációira, ebben az adatbázisban nem tudtuk összevetni. További terveink közt szerepel a jelen vizsgálat megisméltése a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 Magyarországon kívüli adatain, illetve egy 2023 őszi tervezett nagymintás, több kelet- és közép európai országban zajló egyetemista-lekérdezésben is elemezni a fenti kérdésköröket.

IRODALOM

Balogh Vivien – Nagy Nikoletta – Solymosi Petra Emma (2021): A család szerepe a munkavállalásban egyetemisták körében. *Különleges Bánásmód-Interdiszciplináris folyóirat*, 7(2) pp. 7-19.

DOI: <https://doi.org/10.18458/kb.2021.2.7>

Bartal Anna Mária (2010): Élnek köztünk boldog emberek is... – a magyar önkéntesek és nem-önkéntesek jellemzői a 2008 évi Európai Értékrend Vizsgálat tükrében. In: Rosta Gergely – Tomka Miklós (szerk.): *Mit értékelnek a magyarok? Az Európai Értékrend Vizsgálat 2008. évi magyar eredményei*. Budapest: OCIPE Magyarország, Faludi Ferenc Akadémia. pp. 143-186.

Bartal Anna Mária (2022): Ifjúsági önkéntesség 2020 – avagy a hazai önkéntes-kutatások néhány falra hányt borsójáról. *Önkéntes Szemle*, 2(3) pp. 131-138.

DOI: 10.53585/OnkSzem.2022.3.131-138

Bauer Béla – Pillók Péter – Ruff Tamás – Szabó Andrea – Szanyi F. Eleonóra – Székely Levente (2016): *Ezek a mai magyar fiatalok! Magyar Ifjúság Kutatás 2016 első eredményei*. Budapest: Új Nemzedék Központ Nonprofit Kft.

Becker, Penny Edgell – Dhingra, Pawan H. (2001): Religious involvement and volunteering: implications for civil society. *Sociology of Religion*, 62(3) pp. 315-335. DOI: <https://doi.org/10.2307/3712353>

Bocsi Veronika – Fényes Hajnalka – Markos Valéria (2020): Civic Engagement of Higher Education Students in a Central and Eastern European Region. *The New Educational Review*, 62(4) pp. 80-90. DOI: 10.15804/tner.2020.62.4.07

Bocsi Veronika (2013). *Az idő a campusokon*. Szeged: Belvedere Meridionale.

<https://doi.org/10.14232/belvbook.2013.58501>

Bocsi Veronika – Fényes Hajnalka – Markos Valéria (2023): A szabadidő-felhasználás és az önkéntesség kapcsolatának vizsgálata a magyarországi fiatalok körében. *Önkéntes Szemle* 3(1) pp. 25-56.

DOI: <https://doi.org/10.53585/onkszem.2023.1.25-56>

Bocsi Veronika – Ceglédi Tímea – Kocsis Zsófia – Kovács Karolina Eszter – Kovács Klára – Müller Anetta – Pallay Katalin – Szabó Barbara Éva – Szigeti Fruzsina – Tóth Dorina Anna (2019): The discovery of the possible reasons for delayed graduation and dropout in the light of a qualitative research study. *Journal of Adult Learning Knowledge and Innovation* 3(1) pp. 27-38.

DOI: 0.1556/2059.02.2018.08

Bourdieu, Pierre (1986): The forms of capital. In: Richardson, John G. (ed.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, pp. 241-258.

Ceglédi Tímea (2018): *Ugródeszkán. Reziliencia és társadalmi egyenlőtlenségek a felsőoktatásban*. Debrecen: CHERD-Hungary. <https://mek.oszk.hu/18900/18942/> (Letöltve: 2023.08.22.)

- Czike Klára – Kuti Éva (2006): *Önkéntesség, jótékonyság és társadalmi integráció*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport Egyesület, Önkéntes Központ Alapítvány. <https://mek.oszk.hu/04300/04310/> (Letöltve: 2023.08.22.)
- Du Bois-Reymond, M. (1998): I don't want to commit myself yet: young people's life concepts. *Journal of Youth Studies*, 1(1) pp. 63-79. DOI: doi:10.1080/13676261.1998.10592995
- Fényes Hajnalka – Pusztai Gabriella (2012a): Religiosity and volunteering among higher education students in the Partium Region. In: Zoltán Györgyi – Zoltán Nagy (eds.): *Students in a Cross-Border Region. Higher Education for Regional Social Cohesion*. Nagyvárad (Oradea, Románia): University of Oradea Press, pp: 147-167.
- Fényes Hajnalka – Pusztai Gabriella (2012b): Volunteering among higher education students, focusing on the micro-level factors, *Journal of Social Research and Policy*, 3(1), pp. 73-96. <http://hdl.handle.net/2437/166283> (Letöltve: 2023.08.22.)
- Fényes Hajnalka (2015a): Effect of religiosity on volunteering and on the types of volunteering among higher education students in a cross-border Central-Eastern European Region. *Acta Universitatis Sapientiae. Social Analyses*, 5(2) pp. 181-203. <http://hdl.handle.net/2437/166283>
- Fényes Hajnalka (2015b): *Önkéntesség és új típusú önkéntesség a felsőoktatási hallgatók körében*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Fényes Hajnalka (2021a): Paid work alongside higher education studies as an investment in human capital. *CEPS Journal*, 11(2) pp. 231-250. DOI: 10.26529/cepsj.691
- Fényes Hajnalka (2021b): Az elmúlt tíz év kutatási eredményei a felsőoktatási hallgatók önkéntességéről. *Önkéntes Szemle*, 1(1) pp. 56-68. DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2021.1.56-68>
- Fényes Hajnalka – Kocsis Zsófia – Mohácsi Márta – Pusztai Gabriella (2023): Motivation for paid work and their determinants among higher education students. *Journal of Education and Work* (megjelenés alatt)
- Fényes Hajnalka – Mohácsi Márta (2022): Az önkéntesség karrierépítő szerepe a felsőoktatásban. *Metszetek*, 11(1), pp. 146-160. DOI: <https://doi.org/10.18392/metsz/2022/1/9>
- Flash Eurobarometer (2019): How do we build a stronger, more united Europe? The views of young people. http://forumfrancaisjeunesse.fr/wp-content/uploads/2019/08/stronger_united_Europe_views-of-young-people.pdf (Letöltve: 2023.01.07.)
- Gáti Annamária – Róbert Péter (2013): Employment during studies – a necessity or an investment? In: Garai, Orsolya and Veroszta, Zsuzsanna (eds): *Hungarian Graduates 2011*. Budapest: Educatio Public Services Non-profit LLC.
- Gaszó Tibor (2012): Munkaerőpiaci helyzetkép. In: Székely Levente (szerk.): *Magyar Ifjúság 2012 – Tanulmánykötet*. Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, pp. 127-152.
- Gyorgyovich Miklós – Menich Dóra – Simon Nikolett – Kollár Dávid – Szadorai Dóra (2020): *Önkéntesség Magyarországon 2018*. Budapest: Századvég Kiadó.
- Hustinx, Lesley (2001): Individualisation and new styles of youth volunteering: An empirical exploration. *Voluntary Action*, 3(2). pp. 57-76.
- Hvozdetska, Bohdanna – Varha, Nataliia – Nikon, Nataliia – Kocsis Zsófia – Kovács Klára (2020): Migratory moods and temporary employment of students of Central and Eastern Europe. *Italian Sociological Review*, 10(2) pp. 305-326. DOI: doi:10.13136/isr.v10i2.342

- https://www.researchgate.net/publication/343852173_Migratory_Moods_and_Temporary_Employment_of_Students_of_Central_and_Eastern_Europe Letöltve: 2023.08.22.
- Irvine, Christine – Schubotz, Dirk (2010): Youth volunteering: making a difference to community relations. *Research Update*, 67. (August)
DOI: <https://www.ark.ac.uk/ylt/results/2010-VOLUNTEERING.pdf>
- Juknevičiusa, Stanislovas – Savicka, Aida (2003): From restitution to innovation: volunteering in postcommunist countries In: Dekker, Paul – Halman, Loek (eds.): *The Values of volunteering. Cross-cultural perspectives*. New York-Boston-Dordrecht-London-Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers, pp. 127-141. DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-4615-0145-9_8
- Kocsis Zsófia (2021a): A fizetett munkavállalás hatása a felsőoktatási hallgatók egyetemi pályafutására. *Educatio*, 30(1) pp. 135-145. DOI: <https://doi.org/10.1556/2063.30.2021.1.11>
- Kocsis Zsófia (2021b): A hallgatói munkavállalás sajátosságai az Európai Felsőoktatási Térség keleti régiójában. In: Varha, Nataliia – Hvozdetzka, Bohdanna (eds.): *Challenges and opportunities of the modern risk society: socio-cultural, economic and legal aspects*. Praha: Oktan Print, pp. 154-169.
- Kocsis Zsófia (2019): Középiskolai diákok munkához és továbbtanuláshoz fűződő viszonya. *Educatio*, 28(1) pp. 158-165. DOI: <https://doi.org/10.1556/2063.28.2019.1.12>
- Központi Statisztikai Hivatal (2011): *Önkéntes munka Magyarországon*. www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/onkentesmunka.pdf (Letöltve: 2023.08.22.)
- Kun András (2017): Hallgatói vélemények szakmai gyakorlatról és tanulás melletti munkavégzésről. *International Journal of Engineering and Management Sciences*, 2(4) pp. 286-297.
DOI: <https://doi.org/10.21791/ijems.2017.4.24>.
- Markos Valéria (2012): A munkaerőpiacra való belépés módjai felsőfokú tanulmányok folytatása mellett. *Metszetek*, 1(2-3) pp. 93-101.
- Markos Valéria (2014): Egyetemisták a munka világában. In: Szabó Ildikó – Fényes Hajnalka (szerk.): *Campus-lét a Debreceni Egyetemen. Ifjúságszociológiai tanulmányok*. Debrecen: DuPress, pp. 109-132. <https://mek.oszk.hu/13900/13914/> (Letöltve: 2023.08.22.)
- Markos Valéria (2018): Az önkéntes és fizetett munkát végző hallgatók családi hátterének és munkaérték preferenciáinak vizsgálata. *PedActa*, 8(2) pp. 1-16.
- Markos Valéria (2020): *Úton a felelős állampolgári lét felé. Az iskolai közösségi szolgálat közvetlen és közvetett hatásai*. Debrecen: CHERD-H. <https://mek.oszk.hu/21000/21006/> (Letöltve:2023.08.22.)
- Masevičiūtė, Kristina – Šaukeckienė, Vaida – Ozolinčiūtė, Egle (2018): *Eurostudent VI. Combining studies and paid jobs*. Vilnius: UAB Araneum.
<https://www.studocu.com/en-nz/document/university-of-auckland/sociology-for-auckland/tr-paid-jobs-university-of-auckland/49935618> (Letöltve: 2023.08.22.)
- Mohácsi Márta – Fényes Hajnalka (2023): A szociális területen tanuló felsőoktatási hallgatók család- és karriertervei egy kelet-magyarországi pilot-kutatás tükrében. *Metszetek* (megjelenés alatt)
- Musick, Mark A. – Wilson, John (2008): *Volunteers: A social profile*. Indianapolis: Indiana University Press
- Nyüsti Szilvia (2018): Megélhetési stratégiák a felsőoktatásban. In: Hámori Ádám (szerk.): *Erőforrások, eredmények és élmények a felsőoktatásban. Az Eurostudent VI. nemzetközi hallgatói kutatás magyarországi eredményei*. Budapest: Oktatási Hivatal, pp. 26-43.
- Oesterle, Sabrina – Johnson, Monica Kirkpatrick – Mortimer, Jeylan, T. (2004): Volunteerism During the Transition to Adulthood: A Life course perspective. *Social Forces*, 82(3) pp. 1123-1149.
DOI: <https://doi.org/10.1353/sof.2004.0049>

- Pallay Katalin – Markos Valéria – Fényes Hajnalka (2022): *Kárpátaljai fiatalok önkéntes tevékenysége a 2022-es orosz-ukrán háború idején. Önkéntes Szemle*, 2(4) pp. 3-26.
DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2022.4.3-26>
- Perna, Laura W. (2010): *Understanding the working college student: New research and its implications for policy and practice*. Herndon: Stylus Publishing
DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003448495>
- Perpék Éva (2012): Formal and informal volunteering in Hungary - Similarities and differences. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, 3(1) pp. 59-80.
DOI: <https://doi.org/10.14267/cjssp.2012.01.03>
- Pusztai Gabriella (2015): *Pathways to success in higher education*. Bern: Peter Lang GmbH.
DOI: <https://doi.org/10.3726/978-3-653-05577-1>
- Pusztai Gabriella – Kocsis Zsófia (2019): Combining and balancing work and study on the Eastern Border of Europe. *Social Sciences*, 8(6), 193.
DOI: 10.3390/socsci8060193
- Pusztai Gabriella – Márkus Zsuzsanna (2019): Paradox of assimilation among indigenous higher education students in four central European countries. *Diaspora, Indigenous, and Minority Education*, 13(4) pp. 201-216. DOI: doi:10.1080/15595692.2019.1623193
- Putnam, Robert D. (2000): *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. Simon and Schuster: New York. DOI: <https://doi.org/10.1145/358916.361990>
- Riggert, Steven C. – Boyle, Mike – Petrosko, Joseph M. – Ash, Daniel – Rude-Parkins, Charoline (2006): Student employment and higher education: Empiricism and contradiction. *Review of Educational Research*, 76(1) pp. 63-92. DOI: <https://doi.org/10.3102/00346543076001063>
- Roshchin, Sergey – Victor Rudakov (2015): *Russian university students and the combination of study and work: Is it all about earning, learning or job market signaling?* SSRN Electronic Journal Rutter, Stijn – de Graaf-Nan Dirk (2006): National Context, Religiosity, and Volunteering: Results from 53 Countries. *American Sociological Review*, 71(2) pp. 191-210.
DOI: <https://doi.org/10.1177/000312240607100202>
- Sackmann, Reinhold – Wingens, Matthias (2001): Theoretische Konzepte des Lebenslaufs: Übergang, Sequenz und Verlauf. In: Sackmann, Reinhold and Wingens, Matthias (eds.): *Strukturen des Lebenslaufs: Übergang – Sequenz – Verlauf. Statuspassagen und Lebenslauf*. Weinheim: Juventa Verlag, pp. 17-48.
- Svendsen, Gunnar Lind H. – Svendsen, Gert Tinggaard (2016): Homo voluntarius and the Rural Idyll: Voluntary work, trust and solidarity in rural and urban areas. *Journal of Rural and Community Development*, 11(1) pp. 56-72
DOI: <https://journals.brandonu.ca/jrcd/article/view/1375>
- Székely Levente (2021) (szerk.): *Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején. Tanulmánykötet a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 eredményeiről*. Budapest: Enigma 2001 Kiadó és Médiaszolgáltató Kft.
- Szócs Andor (2014): „Teher alatt nő a pálma: hallgatók munkához való viszonya a Debreceni Egyetemen” In: Fényes Hajnalka – Szabó Ildikó (szerk.): *Campus-lét a Debreceni Egyetemen. Ifjúságszociológiai tanulmányok*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, pp. 159-182.
<https://mek.oszk.hu/13900/13914/> (Letöltve: 2023.08.22.)
- Szócs Andor (2021): Student work in the years after the expansion of higher education. PhD dissertation, University of Debrecen.
<https://dea.lib.unideb.hu/items/4ebe4032-f931-48e3-ae2a-0c585b081ee7> (Letöltve: 2023.08.22.)

Tinto, Vincent (1997): Classrooms as communities: Exploring the educational character of student persistence. *The Journal of Higher Education*, 68(6) pp. 599-623.

DOI: 10.1080/00221546.1997.11779003

van Tienen, Marika – Scheepers, Peer – Reitsma, Jan – Schilderman, Hans (2011): The role of religiosity for formal and informal volunteering in the netherlands. *Voluntas*, 22(3.) pp. 365-389.

DOI: <https://doi.org/10.1007/s11266-010-9160-6>

Voicu, Malina – Voicu, Bogdan (2003): Volunteering in Romania. A rara avis. In. Dekker, Paul – Halman Loek (eds.): *The Values of volunteering. Cross-cultural perspectives*. New York– Boston – Dordrecht – London – Moscow: Kluwer Academic/Plenum Publishers, pp. 143-160.

DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-4615-0145-9_9

Warren, John Robert – LePore, Paul C. – Mare, Robert D. (2000): Employment during high school: Consequences for students' grades in academic courses. *American Educational Research Journal*, 3(4) pp. 943-969. DOI: <https://doi.org/10.5328/jver26.3.366>

Wilson, John – Musick, Mark (1997): Who cares? Toward an integrated theory of volunteer work. *American Sociological Review*, 62(5) pp. 694-713. DOI: <https://doi.org/10.2307/2657355>

Wilson, John (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26(25). pp. 215-240.

DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.215>